

سر فصل مطالب مورد نظر دکتر اسماعیل شهبازی^۱

برای ارائه در

همایش سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی استان خراسان رضوی

در

چهاردهمین نمایشگاه کشاورزی، ماشین آلات، نهاده ها و مکانیزاسیون

در

تاریخ جمعه پنجم بهمن ماه ۱۳۹۷

در مشهد مقدس

با موضوع

کشاورزی، خاک، آب و توسعه روستائی

با عنوان سخنرانی:

مروری بر تاریخچه و نقش و اهمیت

برگزاری نمایشگاه های دائمی بین المللی در فرایند ترویج کشاورزی و توسعه روستائی

با سرفصل های زیر:

۱- برگزاری اولین نمایشگاه رسمی کشاورزی ایران در پائیز ۱۳۳۵ به وسیله وزارت کشاورزی و با همکاری سازمان ترویج به عنوان مجری اصلی در میدان مشق جلالیه تهران (پارک لاله امروز در ضلع شمالی بلوار کشاورز) که با حضور رئیس جمهوری لبنان افتتاح گردید.

[1] استاد آموزش ترویج و توسعه در گروه تکنولوژی آبادانی روستاها، دانشکده مهندسی فناوری های نوین، پردیس علمی- تحقیقاتی زیراب، دانشگاه شهید بهشتی. برای ارائه مقاله به نشست علمی- تخصصی کشاورزی، خاک، آب و توسعه روستائی، سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی خراسان رضوی، در جوار چهاردهمین نمایشگاه کشاورزی ماشین آلات، نهاده ها و مکانیزاسیون از ساعت ۱۸:۳۰ روز ۵ بهمن ماه ۱۳۹۷- تالار اجتماعات نمایشگاه کشاورزی مشهد مقدس

۲- برگزاری نمایشگاه های بعدی در بلندی های شمالی شهر تهران و محلّ فعلی نمایشگاه بین المللی تهران در دهه های ۴۰ به بعد.

۳- آغاز طراحی نمایشگاه دائمی بین المللی کشاورزی ایران با الگوبرداری از «رویال شوهای» متداول در کشورهای غربی، در شمال اتوبان تهران - کرج (سمت غربی "پیکان شهر" و در جوار باغ گیاهشناسی ایران) در اوایل دهه ۵۰ به مدیریت وزارت کشاورزی و هدایت فنی سازمان ترویج کشاورزی.

۴- پیش بینی و مطالعه برای احداث بزرگترین ایستگاه متروی در دست طراحی «تهران - کرج» در ورودی نمایشگاه دائمی بین المللی کشاورزی، در اوائل سال ۱۳۵۴.

۵- آماده سازی محلّ های تخصیص یافته برای احداث باغ و باغچه و مویستان های نمونه دائمی در محلّ اراضی جنوبی نمایشگاه دائمی بین المللی کشاورزی از اواسط دهه ۵۰.

۶- مشارکت وزارت کشاورزی و وزارت بازرگانی در برگزاری اولین نمایشگاه بین المللی کشاورزی جمهوری اسلامی ایران در آبان ماه ۱۳۵۸، در دوره مسؤلیت اسماعیل شهبازی بر سازمان ترویج و مدیریت آقای مهندس حسین همدانی زاده بر قسمت نمایشگاه های سازمان ترویج کشاورزی. این اولین نمایشگاه سرانجام به توسط آقای دکتر عباس شیبانی، وزیر وقت کشاورزی و به همراهی وزیر وقت بازرگانی و با حضور شادروان دکتر یحیی نظیری (قائم مقام و معاون وزارت کشاورزی در امور سازمان جنگل ها و مراتع و ...) و دکتر عباسعلی زالی (معاون وقت وزارت کشاورزی و عمران روستائی) افتتاح گردید.

۷- در اولین نمایشگاه بین المللی کشاورزی بعد از انقلاب اسلامی، افزون بر نمایش کالاها و محصولات و ابزار و آلات و ماشین های کشاورزی، غرفه هائی نیز به نمایش مهارت های عملی و صنایع دستی و هنرهای روستائی و عشایری در درون کلبه ها و چادرهای برپاشده توسط روستائیان و عشایر مدعو، در فضای باز اختصاص یافته بود.

۸- در نمایشگاه آبان ماه سال ۱۳۵۸، افزون بر نمایش کالاها و محصولات و ابزار و آلات و ماشین و مواد و نهاده های کشاورزی و نیز، ایجاد غرفه هائی برای نمایش مهارت های عملی و صنایع دستی و

هنرهای روستائی و عشایری همزمان، مبادرت به برگزاری کنفرانس های مشورتی و کلاس های آموزشی و ترویجی در زمینه های مختلف علوم و فناوری های نوین کشاورزی در سالن های جانبی سوله های نمایشگاهی در ایام برگزاری برای عامه مخاطبان و به ویژه، برای کشاورزان و روستائیان و عشایر مدعو نمایشگاه شده بود.

۹- جالب ترین خاطره از مشارکت افزون بر ۵۰۰ نفر کشاورز و روستائی و عشایر مدعو در روزهای برگزاری اولین نمایشگاه بین المللی کشاورزی، موضوع اسکان اختصاصی این گروه از ایرانیان پاک سرشت - یعنی روستائیان و عشایر مدعو - برای نخستین بار در "هتل هیلتون" آن سال ها و "هتل استقلال پارسیان" این روزها بود. گفتنی است که کارکنان وزارت کشاورزی و به تبع آن سازمان ترویج، سابقه و تجربه اسکان این چنین توده ای از جمعیت کشاورز و روستائی و عشایر را در جریان اصلاحات ارضی اوائل دهه چهارم (در دوره وزارت دکتر حسن ارسنجانی) در کارنامه خود داشتند - و آن هنگامی بود که افزون بر پنج هزار نفر کشاورز و روستائی و عشایر و کارکنان همراه مدعوین را چند شبانه روز در سربازخانه سلطنت آباد آن روزها (پادگان سپاه در خیابان و چهار راه پاسداران فعلی در شهر تهران) اسکان داده و سپس هم کارگسیل همین توده از مدعوین به دشت قزوین برای بازدید از جریان بازسازی روستاهای زلزله زده و طرح های آبیاری و اصلاحات ارضی در منطقه بوئین زهراء را به سلامت و به نحو رضایت بخشی به سرانجام رسانیده بودند. منتها، استقرار چند شبانه روز این جمعیت در سربازخانه در مقایسه با اسکان گروهی در حد یک پنجم آنان در یکتا "هتل اشراف نشین کشور" و آن هم برای توده ای از کشاورزان و روستائیان و عشایر، دارای تفاوتی از زمین تا آسمان است. چه آنکه اقامت در سربازخانه، تقریباً برای همه مردان روستائی و عشایری مسبوق به سابقه است، ولی اقامت در هتل بین المللی هیلتون تهران، خیر. و این توفیر و تفاوت عمدتاً ناشی از نوع البسه برای ورود به هتل و نحوه انتخاب و نوع خوراکی های مطلوب در وعده های غذائی تا استفاده از آسانسور و انجام فرائض دینی و غیره در تغییر بود.

۱۰- یکی از مطالبات عمده شهروندان علاقه مند تهرانی برای پیگیری فعالیت آموزشی نظری باغبانی در جریان برگزاری اولین نمایشگاه بین المللی کشاورزی بعد از انقلاب، این بار برای سازمان ترویج کشاورزی انگیزه ای شد تا در اراضی اختصاص یافته به نمایشگاه بین المللی دائمی کشاورزی در کنار اتوبان تهران - کرج، مبادرت به ارائه آموزش های عملی به ویژه در زمینه آماده سازی زمین و نهال و قلمه برای کاشت و تکثیر و هم چنین، آموزش عملی غرس نهال و انجام انواع پیوندها و هرس درختان و درختچه ها و موستان ها در باغ و باغچه های نمونه احداثی در اراضی جنوبی نمایشگاه دائمی اتوبان کرج به راهنمایی مهندس فرهاد، متخصص باغبانی ترویج در ستاد سازمان و با کمک کارشناسان و تکنیسین های همکار وی در آن دوره بنماید. بدین منظور، از نیمه دوم آبان سال ۵۸، هر روز ساعت ۸ صبح یک یا دو مینی بوس از جلوی سازمان ترویج (واقع در اول خیابان ۲۱ آذر آن روزها و ۱۶ آذر امروز که روبروی درب ورودی جنوب غربی پارک لاله تهران بود) به سوی پیکانشهر و باغ گیاهشناسی ایران و به منظور حضور در نمایشگاه دائمی کشاورزی حرکت می کرد و تیم کارشناسان و مربیان و داوطلبان آموزش عملی باغبانی رادر محل باغ و بستان های آموزش میدانی پیاده می کرد و عصرها هم در ساعت ۱۶ به تهران برمی گردانید.

۱۱- نمایشگاه های سالانه کشاورزی از سال ۵۸ به بعد و در جریان جنگ تحمیلی با سبک و سیاق متناسب روز، عمدتاً در محل نمایشگاه های بین المللی تهران در ارتفاعات جوار سازمان صدا و سیما برگزار می گردید. و حال آن که از پیگیری طرح عظیم ساخت و راه اندازی نمایشگاه دائمی بین المللی کشاورزی در محوطه ظاهرآ ۵۰۰ هکتاری تخصیص یافته از اوایل دهه ۵۰ در اتوبان کرج (بعد از پیکانشهر و در سمت غربی باغ گیاهشناسی) برای این منظور خبری نبود. و بر عکس، هر شخصیتی که مدیریت عالی وزارت کشاورزی را در هر دوره در کف می گرفت، قسمتی از آن اراضی را به یکی از ارگان های شدیداً طالب و قانوناً مدعی تملک آن واگذار می نمود. آخرین قطعات از آن اراضی که به صورت باغ و باغچه و موستان نمایی و نمونه دائمی ترویجی در آمده و به بار نشسته بودند و برای آموزش های میدانی مورد استفاده قرار می گرفتند سرانجام، در حق دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس "بحل" و موضوع ایجاد نمایشگاه دائمی بین المللی کشاورزی برای همیشه از موضوعیت طرح های اولویت دار وزارت کشاورزی خارج شد.

۱۲- و اینک، هرگاه «کشاورزی» را مادر تولیدات ملی فرض کنیم و همزمان هم، توسعه آن را محور توسعه همه جانبه صنایع و خدمات در سطوح ملی و منطقه ای به شمار آوریم، آنگاه در می یابیم که آموزش و ترویج دانش و فناوری های نوین از اهم اموری است که دیر یا زود می باید به صورت الزام قانونی و دائمی، همواره مورد توجه قوای سه گانه و ارگان ها و نهادهای حکومتی کشور درآید و سرلوح برنامه های دولت و وزارت خانه های ذیربط قرار گیرد. چه آن که اگر تولید ملی محصولات اساسی کشاورزی برای تأمین نیاز های مردم سرزمین کافی نباشد، هیچ محصول و مصنوع دیگری نمی تواند ضامن استمرار و تندرستی بقای جمعیت باشد. و از این رو، به «دانشگاه های علمی و عملی در میدان»، یعنی به «نمایشگاه ها» برای آموزش های طریقه ای و نتیجه ای در میدان عمل نیاز مفرط داریم تا توده های مؤلّدان و مُبدلان کالاهای کشاورزی با تکیه بر دانش بومی و نوین خود، نمونه ها را ببینند و نقد و تحلیل و تفسیر کنند و سرانجام، ردّ و اصلاح نمایند و یا، بپذیرند و در مقام بومی سازی آن ها برآیند و بکار بندند. و در آن صورت است که به چنین نمایشگاه هائی دائمی و بین المللی، نه تنها در تهران، که حداقل در تمام مراکز استان ها و مراکز قطب های تولیدات کشاورزی چون جیرفت و مغان و دزفول و ... نیاز داریم تا کانونی برای «دیدن» و «شنیدن» و «داوری درجا» در باره راه و روش های بهتر و برتر تولید در زمینه های مختلف کشاورزی باشد.

۱۳- چنین نمایشگاهی می باید متشکل از غرفه هائی «حقیقی و واقعی» و نه «مجازی و تبلیغاتی» باشد. یعنی در فرایند آموزش های ترویجی، شایسته این است که هر چیز حقیقی را به نمایش بگذاریم تا بتوان عملکرد واقعی آن را «بیازمائیم»، «نشان دهیم» و به «داوری بگذاریم». و بدین سان، ایجاد تمام و یا برخی از این گونه غرفه ها را می توان به تناسب شرایط اقلیمی و اقتصادی تولید و فرآوری، در هر نمایشگاه مانند نمونه های زیرین برگزار نمود :

(۱) غرفه محصولات نمونه و راه روش های ابداعي، اختراعی و یا پیشنهادی کشاورزان نمونه کشوری یا منطقه ای.

(۲) غرفه پژوهندگان مبدع و مخترع و مبتکر برای معرفی یافته های نوین با کاربردهای عملی و امکان پذیر در شرایط دهقانی در زمینه های حفاظت آب و خاک و ترویج روش های نوین کشاورزی و شیوه های اساسی توسعه و عمران و آبادانی روستاها.

(۳) غرفه معرفی آثار عملکرد خبرگان، نخبگان و مفاخر کشاورزی و استقرار کرسی مشاوره و تبادل نظر با آنان در زمینه های حفاظت آب و خاک و ترویج روش های نوین کشاورزی و شیوه های اساسی توسعه و عمران و آبادانی روستاها.

(۴) کرسی تعامل با سیاستگذاران و برنامه ریزان و مدیران و مجریان برنامه های ملی و منطقه ای توسعه کشاورزی و منابع طبیعی و عمران و آبادانی روستاها.

(۵) غرفه های میدانی به صورت مزرعه و باغچه و جایگاه نمونه دام و طیور و آبزیان برای برگزاری نمایش های طریقه ای.

(۶) غرفه های میدانی به صورت مزرعه و باغچه و جایگاه نمونه دام و طیور و آبزیان در طرح های تحقیقی - ترویجی برای برگزاری نمایش های نتیجه ای.

(۷) غرفه های میدانی به صورت ایجاد استخر و آبنندان های سریع الاحداث و دارای شبکه های پخش آب، ویژه نمایش و مقایسه روش های مختلف و متنوع آبیاری به طرق ثقلی و بارانی و قطره ای و زیرسطحی و غیره.

(۸) غرفه میدانی برای ترویج روش های سنجش (آزمایش) و افزایش میزان حاصلخیزی خاک.

(۹) غرفه دائمی برای نمایش دوره رویش در گیاهان مرتعی مؤثر در جذب آب و کاهش میزان فرسایش خاک.

(۱۰) غرفه دائمی برای نمایش دوره رویش در گیاهان دارویی مؤثر در جذب آب و کاهش میزان فرسایش خاک.

(۱۱) غرفه دائمی برای نمایش مراحل تولید گیاهان گلخانه ای و نقش آن ها در حفاظت از منابع آب و خاک.

(۱۲) غرفه دائمی برای نمایش نحوه بهره برداری و فراوری و بسته بندی محصولات و خشکبار درختان سیاه ریشه.

(۱۳) غرفه دائمی برای نمایش تأثیر گیاهان همیشه سبز بر محیط زیست و نقش آنها در حفاظت از منابع آب و خاک.

(۱۴) غرفه های دائمی میدانی برای نمایش تجهیزات، تأسیسات و ساختارهای نمونه آبخیزداری و آبخوان داری.

(۱۵) غرفه های دائمی میدانی برای نمایش فعالیت های ویژه تولیدات کشاورزی - روستائی - عشایری از قبیل زنبورداری و نوغانداری و پرورش آبیان و تولید قارچ خوراکی و ...

۱۴ - بازدید از یک نمایشگاه کشاورزی "زمان بر" و "هزینه بر" و اغلب هم دشوار و طاقت فرسا است. از این رو، هدف برگزارکنندگان نمایشگاه هم، ضمن تحمل تمام دشواری ها و هزینه های مترتب بر آن دستکم در مورد کشاورزی، نمی باید صرفاً نمایش و تبلیغ باشد. بلکه هدف اصلی در یک نمایشگاه کشاورزی در هر سطح به طور کلی، نمایش ماهیت عملی هر چیز حقیقی در زمینه های کشاورزی است تا بیننده در نمایشگاه بتواند عملکرد واقعی آن حقیقت را: « ببیند»، « بشنود»، « بیازماید»، و به «مقایسه بگذارد» و سرانجام، آن تحول را بپذیرد و عملاً و در شرایط ویژه خود، به کار بندد.

۱۵ - تدارک تجهیزات و امکانات و تسهیلات مورد لزوم برای تشویق علاقه مندان به شرکت و بازدید از یک نمایشگاه کشاورزی - روستائی از جهات تأمین وسایل رفت و آمد و استراحت و اقامت و امنیت و کمک های اولیه و خرید و فروش و نگهداری و حمل و نقل کالا و ماشین و ابزار و نهاده ها و صدور گواهی های لازم در دوره برگزاری نمایشگاه، اعم از دائمی و یا غیردائمی، از لازمه های امور است.

۱۶ - تدارک تجهیزات و امکانات و تسهیلات مورد لزوم رسانه ها و ارتباطات جمعی از قبیل اینترنت و پست های الکتریکی و الکترونیکی و اختصاص تالار نشست های خبری برای مصاحبه و اطلاع رسانی و تسریع کار رسانه ها و بازدیدکنندگان از نمایشگاه نیز از جمله لازمه های امور است.

۱۷ - قید عنوان «بین المللی» بودنِ نمایشگاه های کشاورزی - روستائی ایران، اشاره مستقیم بدین مفهوم است که هر یک از کشورهای های دوست از هر یک از قاره های جهان که برای نشان دادن دستاوردهای علمی - کاربردی کشاورزی نوین و عرضه تجربیات عملی خود در ارتباط با توسعه روستائی و حفاظت اساسی از منابع آب و خاک، علاقه مند به شرکت در این رویداد سالیانه ایرانی هست، می توانند در چهارچوب موارد ۱۵ گانه مذکور در بند ۱۳ بالا، و رعایت سایر شروط جمهوری اسلامی ایران در این گونه نمایشگاه های کشوری و یا منطقه ای در ایران شرکت و فعالیت نمایند.

(۱۸) جمع بندی، نتیجه گیری و پیشنهادها